

۹۱۱۹

۶۴۵ - ۷۹

شماره ترتیب چاپ: ۶۴۵
شماره چاپ سابقه: —
شماره دفتر ثبت: ۲۵۷

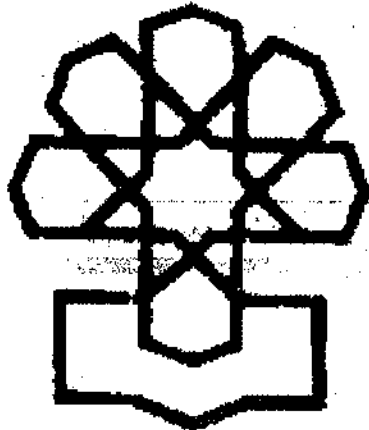

دوره ششم - سال دوم
۱۳۸۰ - ۱۳۸۱
تاریخ چاپ ۱۳۸۰/۳/۱۲

گزارش کارشناسی درباره لایحه :

موافقتنامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری اوکراین

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی
تایید و تصویب: ۱۴۱۱۱
تاریخ: ۸۰/۴/۲۲

اقتصادی - امنیت ملی و سیاست خارجی - قضایی و حقوقی

کمیسیون‌های ارجاعی

۲۰۰

کد موضوعی:

۶۱۱۹

شماره مسلسل:

معاونت پژوهشی
تیر ۱۳۸۰

کار: دفتر بررسی‌های اقتصادی
دفتر بررسی‌های حقوقی

کدموضوعی: ۲۰۰

شماره مسلسل: ۶۱۱۹

اشاره

گزارش حاضر در دو بخش تهیه شده است. بخش اول درباره محورهای اصلی تنظیم و توسعه روابط با سایر کشورها می باشد. در این بخش چارچوبی کلی برای این امر ارائه شده است. همچنین قبلاً نیز گزارشی تحت عنوان «اطلاعات و مستندات ضروری برای بررسی لویایح مربوط به موافقتنامه های بین کشوری» با کد ۲۰۰۶۰۲۹ در این مرکز تهیه شده است. بخش دوم به بررسی موافقتنامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری اوکراین پرداخته است.

۱- محورهای اصلی تنظیم و توسعه روابط با کشورها

۱- مقدمه

بحث تنظیم و توسعه روابط با کشورها در حال حاضر در کشور ما به گونه ای جامع و هدفمند صورت نمی گیرد و مجموعه موافقتنامه های موجود و پراکندگی و نواقص آنها حکایت از این امر دارد. در منظور زیر چارچوبی کلی برای این امر ارائه می شود که با استفاده از آن می توان به گونه شایسته ای به این موضوع سامان بخشید.

۲- انتخاب کشورهای خارجی

بدیهی است که توسعه روابط با کلیه کشورهای جهان نمی تواند از یک درجه اهمیت

برخوردار باشد. برخی کشورها از لحاظ اقتصادی و تجاری دارای اهمیت ویژه هستند و برخی دیگر با ملاحظه عوامل سیاسی و نظامی برای ما اهمیت دارند. بنابراین ابتدا لازم است کلیه کشورهای جهان با توجه به محورهای فوق اولویت بندی شوند. سپس با ترکیب این اولویت بندی‌ها، اولویت بندی کلی کشورها به دست آید.

۳- روش‌های توسعه روابط با کشورهای هدف

پس از مشخص شدن کشورهای هدف لازم است بیش‌ترین فعالیت‌ها و توافقات اقتصادی، تجاری، سیاسی و نظامی با کشورهایی صورت گیرد که از رتبه‌های بالاتری برخوردارند. در این خصوص ضرورت دارد مجموعه کاملی از توافقات تسهیل و گسترش همکاری‌های اقتصادی و تجاری مدنظر قرار گیرد. در این مورد، برای توسعه و تحکیم هرچه سریع‌تر و بیش‌تر روابط اقتصادی و تجاری، انعقاد موافقتنامه‌های زیر ضروری خواهد بود:

۱- موافقتنامه همکاری‌های بازرگانی بین دو کشور؛

۲- موافقتنامه جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری مشترک؛

۳- موافقتنامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف؛

۴- موافقتنامه همکاری‌های گمرکی؛

۵- موافقتنامه حمل و نقل و ترانزیت کالا؛

۶- موافقتنامه همکاری‌های اقتصادی، علمی و فنی.

بدیهی است که زمینه‌های مورد توافق محدود به موارد فوق نیست یا موافقتنامه‌های فوق برای توسعه همکاری با کلیه کشورهای هدف به یک اندازه مهم نیستند. از این رو، توافق با کشورها و مفاد هر یک می‌تواند حسب شرایط تغییر کند.

۴- مفاد موافقتنامه‌ها و اجرای آن‌ها

نکته قابل تأکید آن است که این توافقات عموماً حالتی کلی دارند و در صورت عدم تحرک و پیگیری آن‌ها از طریق کمیسیون‌های مشترک پیش‌بینی شده در آن‌ها، اهداف مورد نظر

۱. بدیهی است اولویت‌های اقتصادی توسط وزارتخانه‌های اقتصادی، اولویت سیاسی توسط وزارت امور خارجه، اولویت نظامی توسط وزارت دفاع و امور خارجه و اولویت‌های تجاری توسط وزارت بازرگانی و وزارتخانه‌های اقتصادی تعیین خواهد گردید.

حاصل نخواهند گردید که این امر جدیت بیش تر رؤسای کمیسیون های مشترک و وزارت امور خارجه را طلب می کند.

از آن جا که این توافقات دو جانبه هستند یک کشور نمی تواند بدون جلب رضایت کشور دیگر به گنجاندن مواد مورد نظر خود در توافقنامه اقدام کند، لکن در هر حال اصول تنظیم این قبیل توافقات که عمدتاً عبارتند از: هدف، زمینه های همکاری، تسهیلات و امتیازات، نظارت و پیگیری، رفع اختلافات و داوری، مدت، چگونگی لغو یا تمدید، قوه قاهره، پرداخت ها، اصل برابری، محدودیت ها و موارد استثنا، قوانین حاکم بر اجرای قرارداد، در اکثر آن ها لحاظ می گردد.

در هر حال جدی بودن طرفین در اجرای توافقات و پیگیری آن ها توسط کمیسیون های مشترک ضرورت تام دارد. در غیر این صورت فقط توافقنامه ای امضا شده است. هم زمان، ضرورت دارد بخش های غیر دولتی ذی ربط نیز از این توافقات آگاهی یافته، با کمیسیون های مشترک همکاری فعال داشته باشند. به علاوه لازم است وزارتخانه یا وزارتخانه های خاصی مسئول اجرایی کردن هر یک از بندهای کلی توافقنامه شوند و ریاست کمیسیون مشترک و مجلس نیز نظارت و ارزیابی دقیقی از این توافقات و نتایج حاصل به عمل آورند.

۲- اظهار نظر کارشناسی درباره لایحه موافقتنامه بازرگانی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت اوکراین

● پیشینه قانونی لایحه و دلایل عدم کارایی و نواقص آن

موافقتنامه بازرگانی بین دو دولت از سال ۱۳۷۱ تاکنون در حال اجرا بوده است. در این موافقتنامه تلاش بر آن است که حیطه های وسیع تری برای همکاری دو کشور مهیا شود.

● بیان مقاصد لایحه

اهداف اصلی این لایحه را می توان توسعه روابط تجاری و گسترش مبادلات کالا و خدمات، انجام سرمایه گذاری مشترک و همکاری های علمی - فنی بین دو کشور دانست.

● ارزیابی مقاصد لایحه

با توجه به استراتژی جهشی صادرات غیرنفتی در برنامه سوم توسعه، انعقاد این قبیل موافقتنامه‌ها به طور بالقوه می‌تواند دستیابی به هدف مزبور را تسهیل کند. به علاوه، با توجه به گسترش اتحادیه اروپا به سمت شرق، این قبیل همکاری‌ها و سرمایه‌گذاری‌های مشترک ورود کالاهای ایرانی به بازار کشورهای فوق را تسهیل خواهد کرد.

● تبیین آثار مستقیم و غیرمستقیم ناشی از اجرای لایحه

- تسهیل صادرات و واردات از کشور اوکراین؛
- کمک به توسعه صادرات غیرنفتی کشور و افزایش تولید و اشتغال؛
- ایجاد زمینه مناسب برای متنوع ساختن بازارهای صادراتی؛
- تسهیل سرمایه‌گذاری مشترک؛
- ایجاد شرایط صدور غیرمستقیم کالا از طریق اوکراین به بازارهای ثالث.

● ایرادات اساسی وارد بر لایحه و ارائه پیشنهادهاى مشخص

- در ماده ۱ کلمه کالا بعد از مبادلات اضافه شود
- در ماده ۶ تغییر در موانع غیرتعرفه‌ای نیز باید به اطلاع رسانده شود.
- ماده ۱۷ هیچ‌گونه امتیاز و تسهیلاتی در بر ندارد. بهتر بود در این زمینه نیز دوطرف تسهیلاتی برای یکدیگر در نظر می‌گرفتند.
- در ماده ۲۰ اولاً باید اختلافات در درجه اول از طریق مذاکره حل و فصل شود. ثانیاً معلوم نیست اگر در مورد داوران توافق حاصل نشد چه می‌شود. ثالثاً باید بر لازم الاجرا بودن داوری تصریح شود (مانند موافقتنامه همکاری با لبنان).
- صدور کالاهای ایران به کشور ثالث باید مشروط به موافقت صادرکننده باشد تا از قدرت انحصاری عرضه برخی از کالاهای ایرانی کاسته نشود. در موافقتنامه با روسیه شرط مشابهی ذکر گردیده است.
- سرمایه‌گذاری مشترک دو کشور در کشور ثالث نیز مورد تشویق قرار گیرد.

- همچنین ابهاماتی از لحاظ حقوقی بر لایحه مترتب است که عبارتند از:

۱- در ماده ۴ صحبت از «... معیارهای مورد توافق سازمان‌های ذی‌ربط طرف‌های متعاقد...» شده است، در صورتی که مشخص نگردیده که سازمان‌های ذی‌ربط «چه نوع سازمان‌هایی هستند. بهتر می‌بود این سازمان‌ها مشخص می‌شدند، چرا که مطابق همان ماده، مبادلات کالا و خدمات بین طرف‌های متعاقد در چارچوب موافقتنامه و براساس معیارهای مورد توافق سازمان‌های ذی‌ربط متعاقد صورت خواهد گرفت.

۲- در ماده ۲۰ صحبت در خصوص اختلافات طرفین و مکانیسم حل آن‌ها، از عبارت «یک یا سه شخصیت بین‌المللی که تابعیتی غیر از تابعیت طرف‌های متعاقد را دارا بوده» استفاده شده است، که عبارت مبهم است. در این ماده منظور از «شخصیت بین‌المللی» چیست، آیا منظور «شهرت بین‌المللی» یا تخصص مشخص در زمینه مسائل بین‌المللی است یا این که فرد باید کارشناس یا نماینده یک سازمان یا نهاد بین‌المللی باشد؟ هیچ‌کدام از این‌ها مشخص نشده است. بنابراین بهتر است «اصطلاح شخصیت بین‌المللی» مشخص و روشن گردد.

۳- مطابق ماده ۲۰ «کمیسیون مشترک» به عنوان یک مرجع حل و فصل اختلافات طرفین، مکلف شده است تا با توجه به «قواعد و مقررات و عرف مربوط» وقایع را بررسی و راه‌حل مناسب را به طرف‌های متعاقد ارائه کند، اما مشخص نیست قواعد و مقررات و عرف مربوط چه نوع قواعد و مقرراتی است؟ آیا قواعد و مقررات صرفاً داخلی مورد نظر است یا شامل قواعد و مقررات بین‌المللی و عرف بین‌المللی هم می‌شود که بهتر بود این مطلب روشن می‌شد. اگرچه مطلق بودن عبارت این معناراً می‌رساند که «قواعد و مقررات و عرف مربوط» هم شامل قواعد و مقررات و عرف داخلی و هم بین‌المللی است.

۴- نکته مهم دیگر در مورد ماده ۲۰ عدم لحاظ اصل یکصد و سی و نهم قانون اساسی ایران در این ماده از موافقتنامه است. بدیهی است تازمانی که این ماده از موافقتنامه با اصل مذکور هماهنگ نشود، نه مجلس و نه دولت هیچ‌کدام نمی‌توانند آن را به تصویب برسانند یا به مرحله اجرا درآورند. لذا درج اصل مذکور از قانون اساسی در ماده فوق توصیه می‌شود. مطابق اصل یکصد و سی و نهم قانون اساسی: «صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و

دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد موکول به تصویب هیأت وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردی که طرف دعوی خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد».

● جمع‌بندی کلی

با توجه به موارد پیش گفته و با اعمال اصلاحات مزبور، با تصویب این لایحه می‌توان موافقت کرد.